

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
НАН України»**



**ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ МОЛОДІ
ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Науково-аналітична записка

Львів 2024

Виявлено характеристики і тенденції міграції української молоді за кордон, що посилюються в умовах війни та актуалізують загрози подальшого скорочення чисельності населення України, зокрема молоді, посилення проблем кадрового дефіциту у галузях економіки з високим рівнем зайнятості молоді, скорочення зайнятості та кількості робочих місць для молоді, старіння вікової та трансформації статевої структури населення, зростання ризиків формування у молоді моделі міграційної поведінки, орієнтованої на інтеграцію за кордоном. Визначено напрями та обґрунтовано інструменти державної соціальної та молодіжної політики збереження молоді в Україні та уповільнення її зовнішньої міграційної активності.

Науково-аналітичну записку підготували: д.е.н., проф. Васильців Т.Г., д.е.н., проф. Лупак Р.Л., к.е.н. Бараняк І.Є. (відділ проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів), д.е.н., проф. Іляш О.І. (Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського (за згодою)).

Проблема міграційних втрат України в умовах війни все більше обумовлюється **критичними масштабами міграції молоді**. Це також і втрата значного ресурсу знань, низькі мотиваційні установки населення щодо життя і застосування своєї праці в Україні і, що найголовніше, економічна «девальвація» інтелектуально-кадрового та трудового ресурсу. Критичного послаблення зазнає якість людського потенціалу через виїзд з країни найбільш креативного прошарку осіб, потенційних висококваліфікованих кадрів.

Обсяги міграційних втрат населення України та рівень внутрішньої демографічної кризи й до повномасштабної війни були критично високими й загрожували національній безпеці. Однак, війна прискорила поглиблення демографічних та проблем відтворення людського потенціалу. Сучасна міграційна криза є набагато масштабнішою та загрозливішою для економічної і демографічної безпеки, ніж усі міграційні явища, які мали місце в Україні до 2022 р. через те, що у міграційні процеси великою мірою залучена саме молодь та діти. Відтак, **у результаті масового виїзду молоді за кордон простежуються загрозливі тенденції:**

1. Значного скорочення чисельності населення в цілому та молоді зокрема.

Довідка: за оперативними даними ООН^{1,2}, станом на серпень 2024 р. кількість утікачів від війни в Україні становила близько 10,5 млн осіб або близько чверті населення України 2021 р. і за своїми обсягами відноситься до найбільш масової вимушеної міграції в Європі з часів Другої світової війни. При цьому за вектором переміщення населення зовнішня вимушена міграція займає переважну частку, оскільки за кордон у результаті вторгнення РФ на територію України виїхало 6,8 млн осіб (65 %), в той час як в межах України залишили свої помешкання 3,7 млн мешканців.

Упродовж 2022-2023 рр. виїхали та отримали статус тимчасового захисту за кордоном орієнтовно 20 % дітей, а також жінок у віці 18-34 рр., які проживали в Україні до 24 лютого 2022 р. Водночас наведені дані не у достатній мірі відображають реальну картину демографічних втрат, оскільки не враховують тих осіб, які виїхали в країни поза межами ЄС, в тому числі були примусово депортовані на територію РФ та Білорусі.

Станом на 1 липня 2024 р. найвищий рівень вимушеної еміграції молоді з України до держав ЄС зафіксовано у Німеччині, Польщі та Чехії, де сукупно за програмами тимчасового захисту зареєстровано 659,1 тис. молоді або майже дві третини переселенців у віці 18-34 рр.³. До країн-реципієнтів з обсягами міграції понад 20 тис. молоді з України також входять Іспанія, Румунія, Італія, Нідерланди, Словаччина, Ірландія та Португалія (додаток А, рис. А.1).

2. Посилення проблеми кадрового дефіциту у галузях економіки з високим рівнем зайнятості молоді.

Успіх та швидкість повоєнного відновлення економіки України залежатимуть від інтенсивності розвитку галузей економіки з високим рівнем інноваційності та технологічності. Відтак, вимивання інтелектуально-кадрового потенціалу, яким володіє молодь, у зв'язку з виїздом за кордон

¹ Ситуація з біженцями в Україні. Портал оперативних даних ООН. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

² Внутрішньо переміщені особи в Україні. Портал оперативних даних ООН. URL: <https://data.unhcr.org/en/country/ukr>

³ Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

висококваліфікованих фахівців, зокрема у сфері інформаційних технологій та послуг, будівництві, освіті та науці, погіршує якість трудового потенціалу, який є необхідною умовою для забезпечення соціально-економічного відновлення України.

Довідка: згідно з опитуваннями роботодавців, брак працівників посідає друге місце в рейтингу перешкод для ведення бізнесу після подорожчання сировини. В ІТ-секторі найбільшим є брак фахівців нетехнічного напрямку та на керівні посади. Голод кадрів спостерігається також у сфері digital-маркетингу. Якщо до війни середній термін закриття ІТ-вакансії від публікації оголошення до виходу працівника на роботу складав 25-35 днів, в реаліях воєнного часу – збільшився до 45 днів⁴.

3. Скорочення зайнятості та кількості робочих місць для молоді через припинення діяльності підприємств, погіршення інтелектуально-кадрового потенціалу суб'єктів господарювання.

На тлі загальних потрясінь, спричинених воєнними діями, відбувається звуження трудоресурсного потенціалу країни та регіонів, послаблюється конкурентоспроможність робочої сили через погіршення її якісних параметрів. Частково це пов'язано з якістю підготовки молодих кадрів та ступенем взаємодії системи освіти з ринком праці. Відтак страждає як кваліфікація потенційної робочої сили, так і затребуваність молодих фахівців.

Довідка: згідно даних Державної служби зайнятості на 1 вересня 2023 р. в Україні налічувалось 108,7 тис. безробітних, з них 23 % віком до 35 років, з яких частка чоловіків становила 18,2 % (5,5 тис. осіб), а жінок – 24,8 % (19,3 тис. осіб). При цьому серед безробітних 2,2 тис. осіб (2 %) є випускниками навчальних закладів, які раніше ніде не працювали⁵.

4. Старіння вікової та трансформації статевої структури населення.

У результаті вимушеної міграції молоді за кордон виокремився демографічний портрет пересічного емігранта. До 2021 р. готовність населення до переїзду за кордон у більшій мірі формувалася під впливом дії соціально-економічних чинників. Відтак лівову частку у міграційних процесах займали чоловіки у працездатному віці. На противагу, вимушений мігрант воєнного періоду – це в основному молодь, у переважній більшості жінки у віці 25-35 рр. з дитиною або багатодітні сім'ї, які мають низький рівень соціально-економічної опірності та психологічної адаптивності до правил приймаючого соціуму.

Довідка: результати аналізу засвідчують високий рівень демографічних втрат у результаті виїзду жінок у віці 15-34 рр., де частка вимушених мігрантів у цій віковій когорті коливається в межах 20-30 %. На загал чисельність молоді у віці 15-34 рр. в Україні у результаті еміграції закордон скоротилася орієнтовно на 1,8 млн осіб або 23 % за період 2022 р. При цьому у гендерному зрізі простежувалася тенденція трансформації статевої структури населення, так як на 100 жінок-мігрантів у віці 15-34 рр. припадало лише 54 чоловіки (додаток А, рис. А.2).

Вікова структура утікачів від війни в Україні порівняно з вимушеними мігрантами, які виїхали закордон, суттєво зміщена у бік старіших вікових груп. Зокрема, присутність дітей у віці до 18 років порівняно незначна (22,6 % в Україні проти 37 % серед вимушених мігрантів у

⁴ Кадровий голод в Україні: причини, наслідки та 8 стратегій виходу із ситуації. URL: <https://happymonday.ua/kadrovuj-golod-v-ukrayini-8-strategij-vyvodu>

⁵ Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у січні-серпні 2023 року. URL: https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/inf/files/08_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023_0.pdf

країнах ЄС). Разом із тим, на молодь у віці 18-39 рр. припадає більше чверті ВПО.

У зв'язку з масштабною міграцією молоді з України та мобілізацією військовозобов'язаних чоловіків у найближчій перспективі слід очікувати на зростання інтелектуально-кадрового голоду у різних галузях економіки. Особливо гостро проблема дефіциту (нестачі) кадрів відчуватиметься у галузях, де зазвичай залучені представники сильної статі, в тому числі робітничих професій.

5. Деформації екістико-поселенського простору держави у результаті як виїзду молоді закордон, так і евакуації населення в межах країни із тих областей, які територіально наближені до зони активних бойових дій та піддаються систематичному обстрілу.

Довідка: у територіальному зрізі центрами осідання вимушених мігрантів у віці 18-39 рр. традиційно виступають області з найбільш розвинутою соціально-економічною та освітньою інфраструктурою (додаток Б, рис. Б.1): Дніпропетровська, Харківська, Київська, та Одеська області, а також м. Київ, де сукупно за оцінкою МОМ зареєстровано близько 510 тис. осіб ВПО у віці 18-39 рр., тоді як у Волинській, Херсонській, Рівненській, Тернопільській та Чернівецькій областях їх кількість не перевищує 15 тис. осіб на регіон.

Масштабні переміщення ВПО у віці 15-34 рр. до «безпечних регіонів» та великих міст підвищили навантаження на **соціально-економічну та освітню інфраструктуру приймаючих громад**. Місцеві органи влади зіткнулися з потребою у розробці та реалізації дієвого механізму вирішення найголовніших проблем ВПО-молоді. Зокрема, це працевлаштування молоді та забезпечення її житлом, надання можливості продовжувати навчатися у ЗВО і ЗПТО за відповідною спеціальністю, забезпечення соціального захисту ВПО-молоді та доступу до медичних послуг.

Разом з тим повномасштабне вторгнення трансформувало структуру емігрантів з України за регіонами їх походження, що посилює процес знелюднення прифронтових областей України.

Довідка: для прикладу, у Польщі регіонами походження майже половини утікачів від війни є східні, південні та північні області, які найбільше постраждали у результаті бойових дій. В той час як серед довоєнних мігрантів переважали вихідці здебільшого із західних (34 %) та центральних (25 %) регіонів України⁶.

6. Нівелювання ролі інституту сім'ї у забезпеченні демовідтворювальних процесів у зв'язку із зростанням серед молоді частки *дистантних та неповних сімей*.

Еміграція жінок у фертильному віці, особливо у вікових групах до 35 років поруч із мобілізацією працездатних чоловіків, надвисока смертність чоловіків у працездатному віці та їх інвалідизація у результаті виконання бойових завдань на фронті, у підсумку призвели до збільшення чисельності практик розриву шлюбних відносин та створили передумови до формування у молодих сім'ях установки орієнтованої на відкладене батьківство. У перспективі критично низькі значення народжуваності сприятимуть збереженню та поглибленню тенденцій **звуженого типу природного демовідтворення, прискореного старіння нації та середнього віку**

⁶ Життя та економічне становище мігрантів з України в Польщі – вплив пандемії та війни на характер міграції в Польщі. URL: https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Raport_Imigranci_UA.pdf

материнства.

Довідка: результати розрахунків дозволили встановити, що у зв'язку з виїздом жінок фертильного віку рівень народжуваності лише у 2022 р. щонайменше знизився на чверть. Так, за звичних умов у даному періоді часу могло б народитися близько 290 тис. осіб, проте через масову вимушену міграцію молодих жінок у репродуктивно активному віці кількість випадків народжень дітей мала б не перевищувати 220 тис. осіб (додаток В, рис. В.1). У відносному вимірі найвищі темпи скорочення народжуваності зафіксовано у вікових групах матерів 23-28 рр., де рівень природного відтворення знизився більш ніж на третину. Варто розуміти, що реальні втрати народжуваності будуть на порядок вищими, оскільки зниження народжуваності упродовж 2022 р. відбувалось як через виїзд населення закордон, так і через зростання смертності серед населення у зв'язку з обстрілами цивільної інфраструктури.

7. Зростання ризиків формування у молоді моделі міграційної поведінки орієнтованої в основному на інтеграцію у приймаючому соціумі за кордоном.

Реєміграційні / інтеграційні наміри серед молоді видозмінюються у залежності від поточної безпекової ситуації в Україні та детерміновані фінансово-економічною стійкістю домогосподарств, в яких вони проживають, в тому числі статусом зайнятості на місцевому ринку праці.

На загал результати соціологічних досліджень фіксують доволі високий рівень невизначеності інтеграційних/реєміграційних намірів молоді, проте в умовах затягування воєнних дій простежується тенденція до зростання частки переселенців, які планують й надалі залишатися в країні тимчасового проживання.

Довідка: згідно з соціологічними дослідженням ООН майже дві третини українських біженців готові реємігрувати назад у поствоєнному періоді. Однак такий намір заявили переважно особи старшого віку, які проживають в країнах, що територіально межують з Україною, а також мають близьких членів сім'ї в Україні⁷.

З іншого боку, за даними опитування Агентства ЄС з основних прав (FRA), 23 % учасників досліджень ще не визначилися зі своїм майбутнім, решта (близько 40 %) – планують залишатися й надалі закордоном, тоді як лише третина респондентів заявили про намір повернутися назад в Україну. При цьому, чоловіки (45 %) частіше, ніж жінки (35 %), планували залишатися в країні тимчасового захисту. Основними причинами для реєміграції називалися покращення безпекової ситуації, возз'єднання із сім'єю, проблеми з умовами проживання в країні, яка приймає вимушених мігрантів⁸.

Результати соціологічних опитувань вимушених мігрантів у країнах ЄС засвідчують низький рівень готовності утікачів від війни повертатися в Україну у поствоєнному періоді (лише 31 %), тоді як 29 % планують залишатися тут назавжди, 15 % – це на декілька років⁹.

Реєміграційні настрої молоді видозмінюються у залежності від віку учасників міграційних процесів: посилюються у старших вікових групах та знижуються у молодших.

Довідка: населення у віці 18-29 рр. налаштоване у більшій мірі інтегруватися у приймаючий соціум, так як до місць постійного проживання у даній віковій групі станом на серпень 2024 р. планує повертатись лише близько 10 % вимушених мігрантів. На противагу, у віковій групі 30-39 рр. значення даного показника становить трохи менше 20 %. У

⁷ Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine #3 (February 2023). URL: <https://reliefweb.int/report/poland/lives-hold-intentions-and-perspectives-refugees-ukraine-3-february-2023>

⁸ Fleeing Ukraine: Displaced people's experiences in the EU. URL: <http://fra.europa.eu/en/publication/2023/ukraine-survey>

⁹ Як живеться у Німеччині біженцям з України – дослідження. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-zivetsa-u-nimeccini-bizencam-z-ukraini-doslidzenna/a-66237029>

гендерному вимірі жінки у віці 18-39 рр. більш охоче заявляють про намір реемігрувати назад, ніж чоловіки¹⁰.

Водночас рееміграційні процеси охоплюють здебільшого те населення, яке до широкомасштабного вторгнення проживало у великих міських агломераціях.

Довідка: за даними обстежень МОМ, станом на серпень 2024 р. до міст та приміських зон повернулося близько 60 % вимушених мігрантів, тоді як до населених пунктів сільської місцевості лише 11 %¹¹.

При цьому інтенсивність рееміграційних процесів в Україні на тлі затягування воєнних дій та повільного контрнаступу ЗСУ суттєво **знизилась** за період від червня 2023 р. до серпня 2024 р. (додаток В, рис. В.2). Це може свідчити про те, що частина вимушених мігрантів, особливо найбільш соціально уразливих категорій (жінки та діти), після повернення до місць постійного проживання ухвалили рішення емігрувати за кордон до країн, які забезпечують високий рівень соціального захисту шукачів притулку з України.

Довідка: у 13 регіонах України (Київській, Дніпропетровській, Чернігівській, Одеській, Житомирській, Львівській, Черкаській, Полтавській, Волинській, Тернопільській, Рівненській, Чернівецькій областях та м. Києві) станом на серпень 2024 р. кількість молоді у віці 18-39 рр., які реемігрували назад, скоротилася на 90 тис. осіб.

Враховуючи критично високий рівень актуальності проблеми міграційних втрат молоді, зокрема в контексті збереження людського потенціалу для повоєнної відбудови і відновлення України, слід активізувати державну політику регулювання міграції загалом та молоді зокрема. Покращуючи умови життя, соціальні відносини та загальну стабільність суспільства, Україна може досягти збереження свого людського потенціалу в умовах агресивної війни. Реалізація проактивної соціальної політики, спрямованої на регулювання міграційних прагнень молоді, має вирішальне значення для національної безпеки та розвитку країни під час і після війни.

Стратегії мінімізації викликів збереження людського потенціалу повинні включати поширення кращих практик залучення молоді до формування й реалізації молодіжної політики, збільшення фінансування молодіжних програм, забезпечення молоді зайнятстю, сприяння згуртованості та підтримку молоді у сільській місцевості, заохочення міжнародної мобільності молоді, підтримку молодіжного волонтерства, посилення громадянської активності та молодіжного руху. Для підвищення ефективності національної молодіжної політики необхідно адаптувати механізми до різних молодіжних груп, покращити координацію між інституціями, зміцнити молодіжні організації та громадську обізнаність щодо можливостей розвитку молоді в Україні.

З огляду на визначені вище проблемні аспекти державну політику слід спрямувати на:

1. Удосконалення інституційно-організаційного базису політики збереження молоді в Україні, уповільнення її зовнішньої міграційної

¹⁰ Ukraine – Returns Report – General Population Survey Round 17 (August 2024). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-general-population-survey-round-17-august-2024>

¹¹ Звіт про повернення в Україні, раунд 13, червень 2023 року. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-povernennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-13-11-travnaya-14>

активності з орієнтацією на скорочення втрат людського капіталу через:

– внесення змін (Верховна Рада України) у Національну молодіжну стратегію до 2030 року та, відповідно, розробку Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2025-2030 роки (Кабінет Міністрів України) і передбачення рекомендацій СМ/РУС(2016)7 Комітету Міністрів Ради Європи з фінансової та політичної підтримки молодіжних ініціатив, які б уможлилювали: належну фінансову та організаційну підтримку постійного навчання й підготовки молоді, зокрема у часі безробіття; справедливе задоволення потреб усіх груп молоді у покращенні навичок та інших компетентностей; усунення економічних, географічних та фізичних бар'єрів доступу до здобуття інклюзивної освіти (як формальної, так і неформальної); сприяння завершенню освіти; підтримку інтелектуального самовдосконалення, творчого розвитку та змістовного дозвілля, набуття молодими людьми знань, самореалізації, професійного і кар'єрного зростання;

– посилення міжвідомчої співпраці Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту з представниками міністерств (Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України), відповідальних за соціальну молодіжну політику, з питань реалізації когерентної молодіжної політики, вектори якої стосуватимуться підтвердження неформального та неофіційного навчання та роботи з молоддю (Страсбурзький процес) і забезпечення стандартів та якості професійної освіти і навчання (Болонський та Копенгагенський процеси), забезпечення соціального захисту, розвитку молоді та інгібування втрат і збереження людського потенціалу відповідно до принципів діяльності Ради Європи.

2. Забезпечення молоді зайняттю у поєднанні з політикою усунення диспропорцій на внутрішньому ринку праці, що потребує:

– розробки Державною службою України з питань праці Національного плану зайнятості молоді в узгодженні до європейських цілей і практик забезпечення зайнятості молоді, подолання проблеми недостатнього рівня кваліфікації працівників, а також підтримки ініціатив з розвитку соціально-трудова, інтелектуально-творчих та інших навичок молодих людей;

– впровадження ініціативи Міністерства соціальної політики України про надання гарантій для молоді щодо збереження першого робочого місця, що дає можливість студентам випускових курсів, випускникам загальноосвітніх закладів освіти, а також зареєстрованій безробітній молоді подавати заявки на позики з низькими відсотками для започаткування бізнесу, здійснення іншої професійної діяльності;

– розроблення та реалізації Міністерством освіти і науки України Програми забезпечення відповідності освітніх компетенцій до вимог працедавців задля адаптації системи освіти до ринку праці, створення скоординованої системи дуальної освіти, вирішення проблем недостатньої кваліфікації і невідповідності компетенцій робочої сили займаній посаді або виконуваній роботі, одночасно мотивуючи молодих людей розвиватися та вдосконалювати свої професійні і фахові навички в середовищі соціально-трудова відносин.

3. Розвиток молодіжного підприємництва та креативного підприємницького потенціалу молоді з орієнтацією на:

– *розробку (Міністерство економіки України) та реалізацію Інтегрованої стратегії підприємницьких навичок з особливим акцентом на покращенні якості трудового життя та збереженні інтелектуального і кадрового потенціалу молоді (підвищення професійної кваліфікації, розвиток культури безперервного навчання, розширення участі роботодавців у розвитку інтелектуально-творчих навичок, створення ефективних систем діагностики бізнес-навичок, сприяння навчанню впродовж життя та забезпечення справедливого доступу до підприємництва);*

– *розроблення та затвердження Міністерством освіти і науки України нової базової навчальної програми, зосередженої на розвитку підприємницького потенціалу молоді через формальну освіту, неформальне навчання та медіаграмотність, отримання підприємницьких компетентностей у початковій та середній освіті. Такий підхід має на меті підготувати здобувачів освіти до майбутніх викликів і можливостей у підприємницькому середовищі, критичного мислення та адаптації до ринкових викликів, наголошуючи на ефективних комунікаціях, творчому розв'язанні проблем і командній роботі;*

– *розроблення та реалізація Програми навчання впродовж життя, що спрямована на забезпечення збільшення участі молоді у безперервному навчанні та розширенні освітніх можливостей, адаптації національної системи освіти і навчання до вимог ЄС, принципів навчання впродовж життя, розширення можливостей навчання за межами формального навчального середовища.*

4. Покращення здоров'я населення, зокрема молоді, де ключове значення надається фізичному розвитку, зміцненню психологічного стану, підтримці у сфері охорони здоров'я. Для цього необхідні:

– *створення при Міністерстві охорони здоров'я України Ради громадського здоров'я для координації дій та реалізації спільної політики центральних і регіональних органів влади, органів місцевого самоврядування та неурядових організацій у підтримці здоров'я молоді;*

– *запровадження онлайн-консультаційної підтримки для поширення знань про здорове харчування і заходи та засоби з покращення здоров'я української молоді, забезпечення здорового способу життя, безпеки споживання;*

– *активізація діяльності Міністерства молоді та спорту України зі залучення фінансування у розвиток фізичної культури та спортивної діяльності школярів, підтримку молодіжного спорту та виховання здорового способу життя молодих людей, впровадження ініціатив спортивних клубів та громадських організацій, які сприяють розвитку фізичної культури і спорту молоді.*

5. Підтримку молоді та розвиток молодіжного середовища на сільських і віддалених, територіях з нижчим рівнем соціально-

економічного розвитку, за рахунок:

– виділення громадам через програми фінансово-бюджетної підтримки Міністерства розвитку громад та територій України ресурсів на створення нових / відновлення діяльності існуючих Центрів денного догляду, Молодіжних клубів, Центрів розвитку та активізації молоді на сільських та віддалених територіях для активізації соціальної, просвітницької, іншої діяльності у різних сегментах молодіжного середовища;

– заохочення громадської активності молоді та залучення зовнішньої міжнародної технічної допомоги (Кабінет Міністрів України) на формування скоординованої інформаційної системи веб-сайтів і центрів соціальних послуг, Центрів соціальної підтримки молоді, які співпрацюватимуть з волонтерськими центрами, зокрема Eurodesk, щодо поширення європейських молодіжних ініціатив підтримки молоді в сільській місцевості.

6. Зміцнення інституту сім'ї, стимулювання народжування, недопущення втрат поколінь. Цьому сприятиме:

– запровадження ініціатив та програм фінансової допомоги і підтримки сімей, зокрема програми «Добрий старт», яка передбачає одноразову допомогу здобувачам освіти для підготовки до нового навчального року, ініціативи «Малюк+», яка буде спрямована на покращення матеріально-технічної бази закладів догляду за дітьми до трьох років (ясел та дитячих садків), програми «За життя», яка сприятиме підтримці вагітних жінок та сімей з дітьми з інвалідністю.

7. Розвиток комунікацій з молоддю за кордоном та стимулювання повернення молоді на Батьківщину через:

– розвиток інституту Молодіжного діалогу з метою залучення молоді за кордоном до реалізації Молодіжної стратегії ЄС в Україні, що дозволить активізувати міжнародну співпрацю в молодіжному секторі, у більшій мірі залучати українську молодь до європейської демократії та просування принципів рівності і відчуття приналежності до України;

– забезпечення (Міністерство освіти і науки України) ширшої реалізації Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, зокрема заходів з розвитку мобільності, інтернаціоналізації та започаткування наукових досліджень у дошкільній, шкільній або вищій освіті як ключової мети професійного розвитку, а також створення при Міністерстві освіти і науки України Національного агентства академічних обмінів зі завданнями інтернаціоналізації української вищої освіти та досліджень. За зразком подібних структур у Німеччині, Нідерландах, Польщі та Франції Агентство має зосереджуватися на реалізації програм підтримки мобільності студентів і молодих працівників, заохочення українських дослідників повертатися на Батьківщину;

– використання можливостей академічного міжнародного обміну у межах Програми Erasmus+, яка пропонує для здобувачів освіти різні можливості навчальної мобільності, стажування, короткострокового обміну та розширення інструментів підвищення мобільності, включаючи Європейську

рамку кваліфікацій (EQF), яка допомагає описувати та порівнювати міжнародні кваліфікації, отримані впродовж життя. Крім того, такі кредитні системи, зокрема як Європейська система трансферу та накопичення кредитів (ECTS) і Європейська система кредитів для професійної освіти та навчання (ECVET), сприяють накопиченню, передачі та визнанню результатів навчання при поверненні молоді з-за кордону і продовженні навчання в українських закладах освіти.

ДОДАТОК А

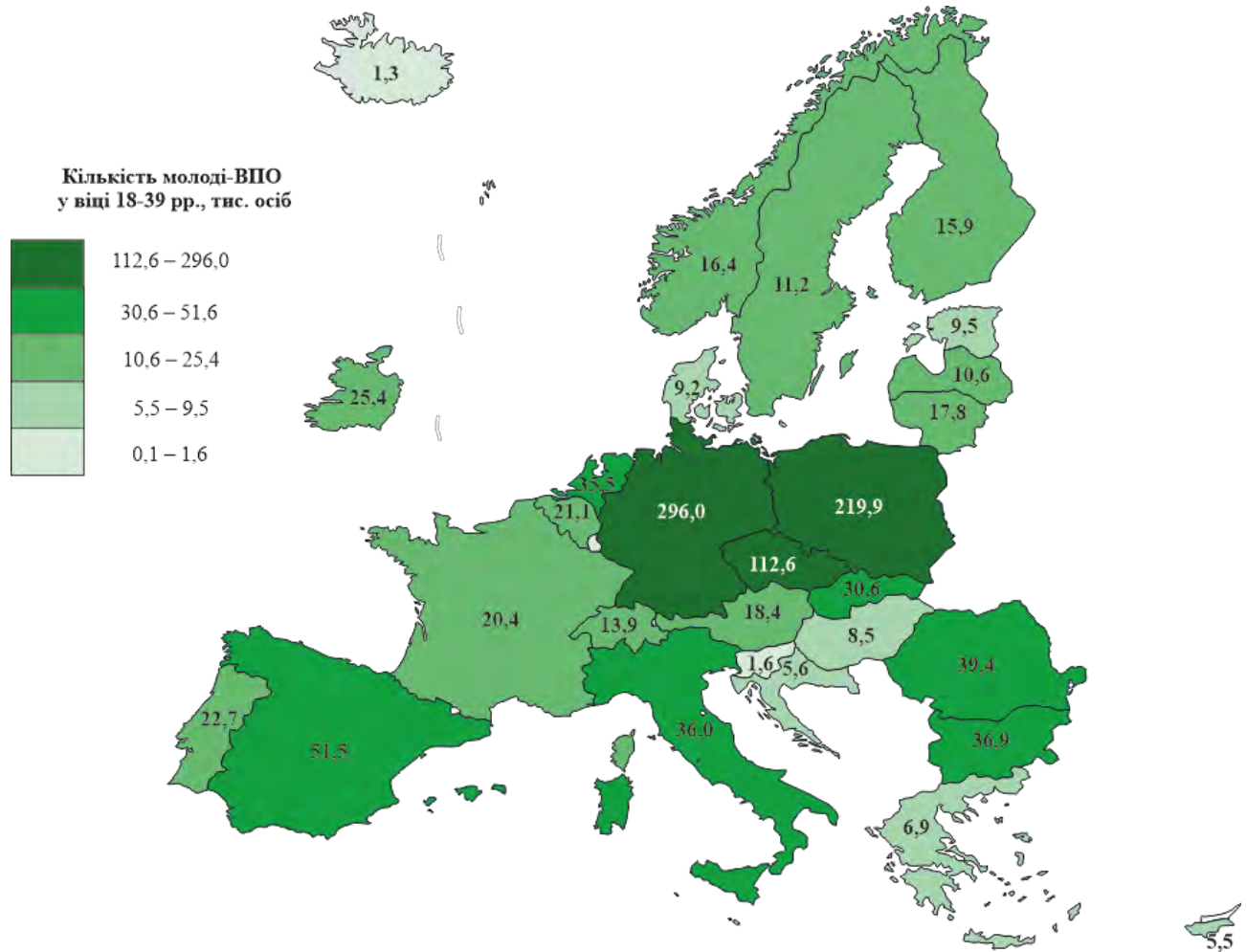


Рис. А.1. Масштаби вимушеної міграції молоді з України до країн ЄС, станом на 30 червня 2024 р.

Джерело: побудовано авторами за даними¹²

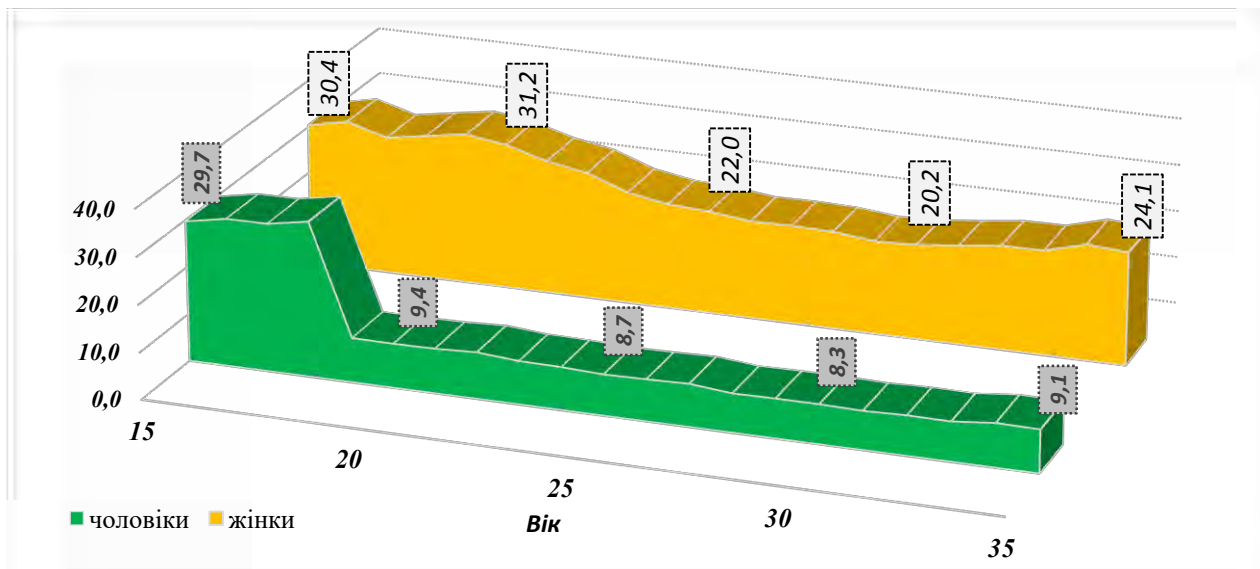


Рис. А.2. Частка міграції молоді закордон у загальній структурі населення України: гендерно-віковий зріз, % станом на 1 січня 2024 р.
Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків

ДОДАТОК Б

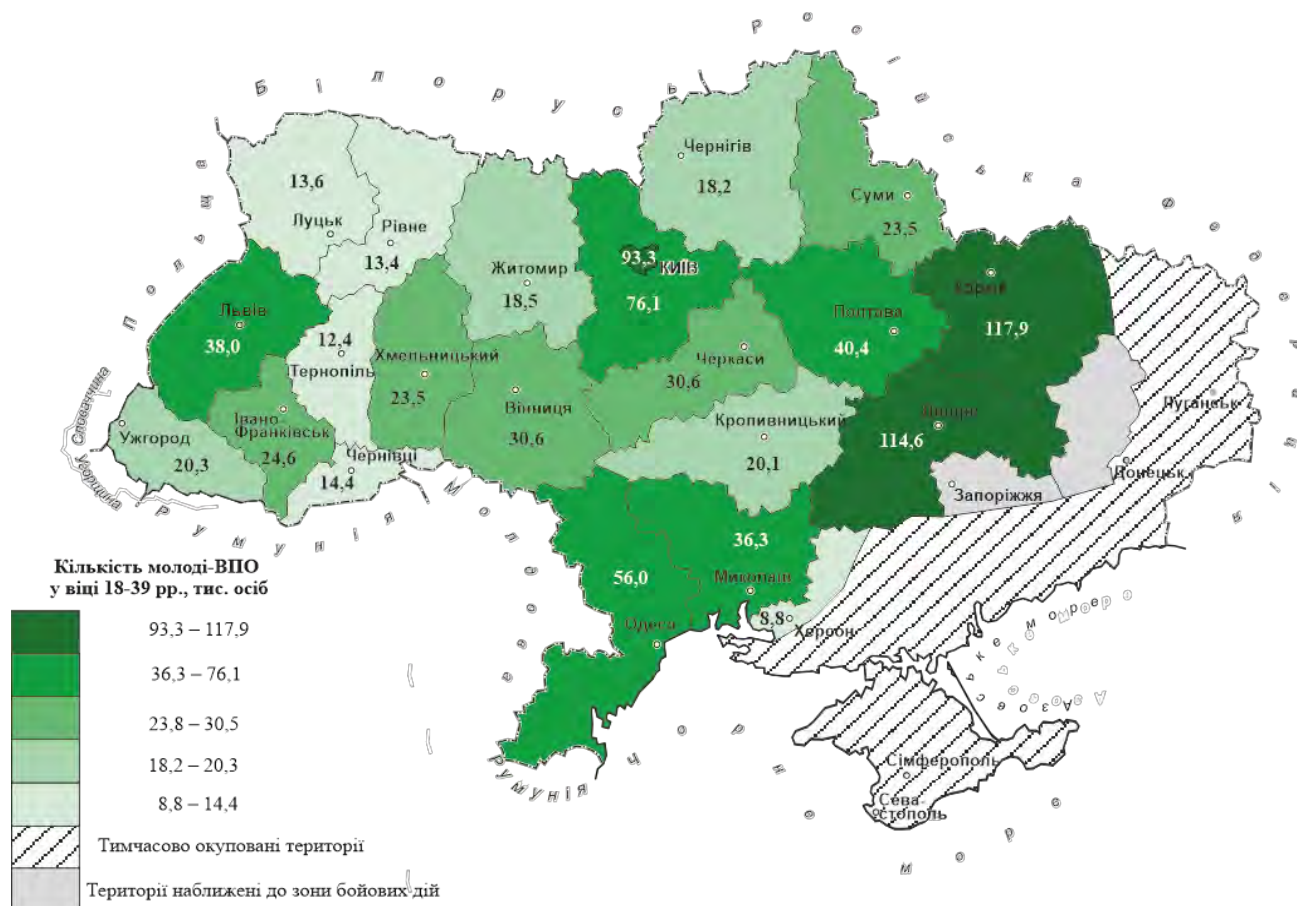


Рис. Б.1. Територіальний розподіл вимушених мігрантів у віці 18-39 рр. в Україні, тис. осіб станом на серпень 2024 р.
Джерело: побудовано авторами на основі даних¹³

¹³ Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 17 (August 2024). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-17-august-2024>

ДОДАТОК В

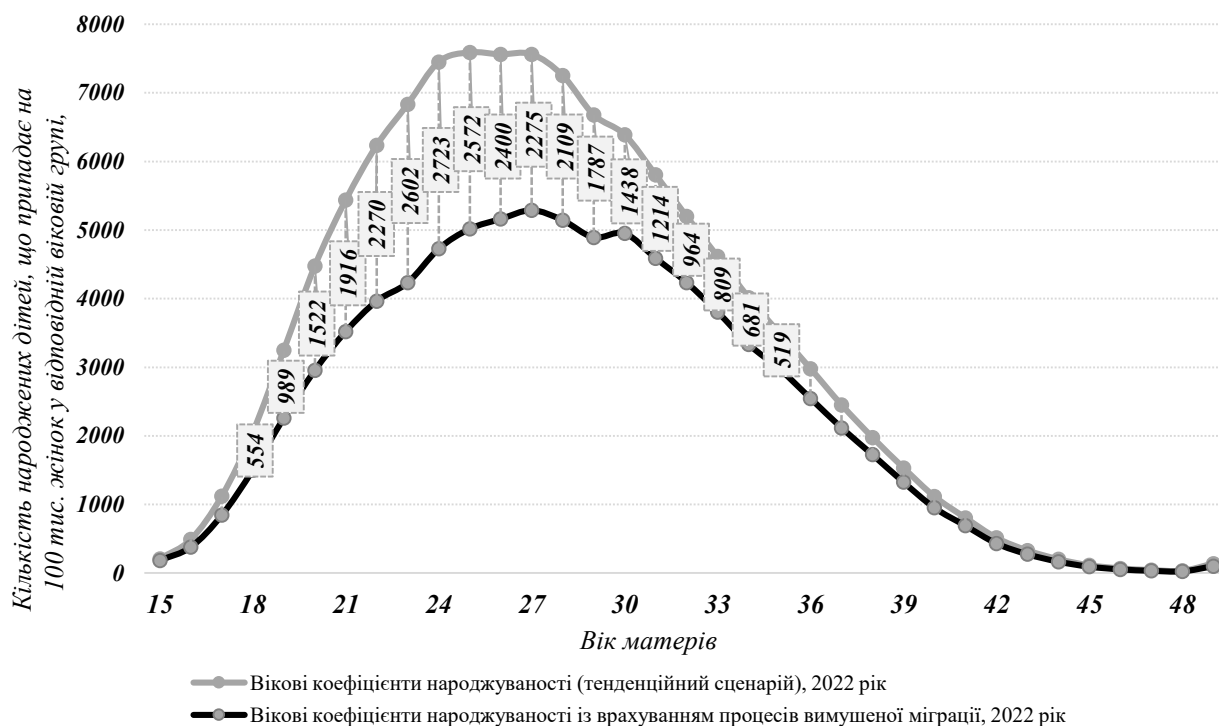


Рис. В.1. Імітаційне моделювання природних демографічних втрат: наслідок вимушеної міграції жінок фертильного віку, станом на 2022 р.
 Джерело: побудовано на основі авторських розрахунків

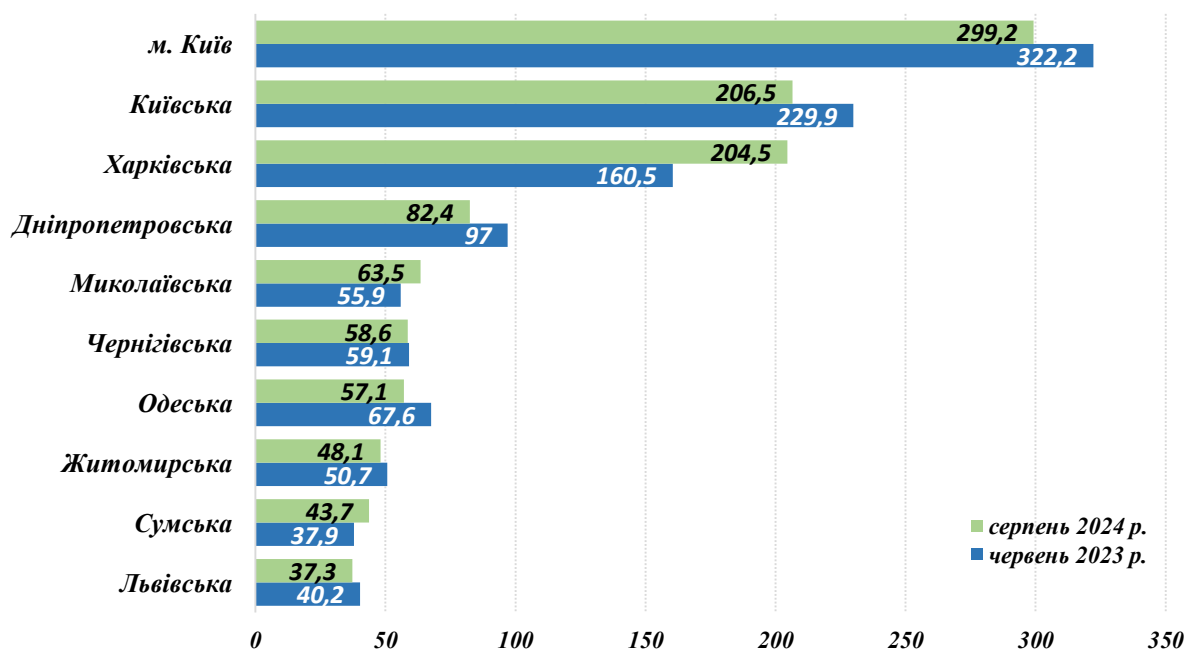


Рис. В.2. Топ-10 регіонів України за рівнем рееміграції ВПО-молоді у віці 18-39 рр., тис. осіб станом на червень 2023 р. та серпень 2024 р.
 Джерело: побудовано автором за результатами соціологічних досліджень МОМ^{14, 15}

¹⁴ Ukraine – Returns Report – General Population Survey Round 17 (August 2024). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-general-population-survey-round-17-august-2024>

¹⁵ Звіт про повернення в Україні - опитування загального населення 13 (11 травня - 14 червня 2023). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-povernennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-13-11-travnya-14?close=true>